

På tværs af slør og grænser – til misbrugskonference i Iran

TEKST OG FOTO: BIRGITTE THYLSTRUP

Jeg er af flere blevet bedt om at skrive en rejseberetning fra 5 dage i Teheran, Iran, hvor jeg var inviteret til en misbrugskonference og skulle stå for workshop og deltage i panel i forhold til behandling af psykiske lidelser i misbrugsbehandling. Min egen og andres nysgerrighed over rejsen skyldes blandt andet, at Iran både er kendt for store problemer med især misbrug af opioider og metaamfetamin og overskridelse af menneskerettighederne, både generelt og i forhold til behandling af dem, der enten smugler, sælger eller bruger stoffer. Samtidig står Iran ironisk nok også for udviklingen af flere kvalificerede tiltag inden for behandling, herunder behandling af opioidmisbrug og misbrugsbehandling i fængsler. En mere usaglig grund for nysgerrigheden i forhold til rejsen er nok også, at jeg skulle gå med tørklæde og være dækket til håndled og ankler i et land, hvis kultur er kendt for dets rige kunstneriske traditioner inden for kunst, musik, arkitektur, litteratur og filosofi, samtidig med at den sociale ulighed er enorm, og hvor ytringsfrihed, ligeberettigelse og justitssikkerhed bestemmes af de få.

Rejsen begyndte lang tid før september 2014. For et år siden henvendte en iransk studerende, bosiddende på Malta, sig til mig for at sparre i forhold til en ph.d.-ansøgning om behandling af misbrug og psykisk lidelse i Iran. På daværende tidspunkt havde jeg ikke mulighed for at være vejleder, men jeg tilbød at sparre med hende, fordi det var en kærkommen mulighed for at lære mere om et område, jeg er optaget af: Kulturforskelle i forhold til hvordan vi anskuer, forstår og behandler misbrug og psykisk lidelse, og hvordan disse forskelle spiller ind på marginalisering og behandling af sårbare grupper i Danmark og andre lande. Hun fik sin ph.d. på et universitet i Tyskland, og jeg blev bivejleder, da min stilling gjorde det muligt.

Et år efter havde den meget aktive studerende bygget et netværk op med flere instanser i Iran, som kunne støtte hende i at indhente data til de ikke så tilgængelige behandlingssteder og databaser. Som en

del af denne netværksdannelse blev jeg inviteret til *The 8.th International Conference on Addiction* på Raza Hall i Teheran. Efter måneder med spændt afkodning af hjemmesidens conferenceprogram på persisk, omstændelig ansøgning om visum og planlægning af passende dress code, tog jeg afsted til ophold i 30 graders varme i fuld påklædning. Afhentet i Teheran Imam Khomeini lufthavn kørte jeg i varmt mørke på motorveje, hvor imponerende moskeer og enorme afbildninger af ayatollah'erne Khomeini og Kharameini gled forbi til persisk underlægningsmusik og med de smukke Alborz-bjerge omkring Teheran som baggrund. Lettere varm i mit antræk ankom jeg til hotellet midt om natten, sov nogle timer og tog til Raza Hall næste morgen for at holde workshop.

Konferencen havde 2.000 deltagere, hvoraf omkring 15 kom fra Australien, USA og Europa. Så jeg stak ud – måske også fordi jeg havde en stærkfarvet blå indisk sari på, hvorimod de fleste studerende havde sort påklædning. Ikke fordi sort som sådan var pålagt fandt jeg ud af, men fordi de studerende syntes det udsendte seriøsitet i forhold til at studere på universitetet. Og ja, det var specielt at være så tildækket, mens mændene gik med bare hoveder og korte ærmer – dog ikke shorts. Det er undertrykkende. Men mens en tysk professor, som havde oplevet, at politiet havde påtalt, at tørklædet var gledet ned, var meget frustreret over pålægget om at bære slør under hele opholdet, valgte jeg en anden strategi. Jeg tog det på og koncentrerede mig om at give det så lidt betydning som muligt. Udover spændende snakke med deltagerne på min egen workshop, var jeg optaget af at nå at komme til workshops om behandling af metaamfetamin, kvinder i misbrugsbehandling, forebyggelse og alkoholbehandling. Det store fokus på alkoholbehandling kan overraske i et land, hvor alkohol er haram (syndigt og forbudt ifølge koranen). Men som en kvindelig læge sagde til mig, 'alt kan lade sig gøre... derhjemme'. Denne måde at omgås love og regler som følger sharia, betyder blandt andet, selvom alkoholproblemer udgør en stigende udfordring i

Iran, er det en udfordring at behandle noget, der ikke er lovligt. Den workshop gik jeg blandt andet til, og mens tilgangen og beskrivelsen af problemet fuldt ud kunne ligne enhver præsentation på en europæisk konference, var samtalen om implementeringen af relevante indsatser præget af de restriktioner, som alkoholindtag og -behandling mødte fra styret.

Selvom 5 dage i Teheran ikke er meget, var det meget berigende både fagligt og socialt. Udover at få et større indblik inden for misbrugsområdet lærte jeg, at Evin-hotellet, hvor jeg boede, også blev brugt som betegnelse for Evin-fængslet, hvor en forsker fortalte, at der på dette 'Evin-hotel' sad snart et helt universitet med tilhørende fakulteter, uden at kende længden af deres afsoning. Jeg lærte om den mærkelige stilhed, der kom efter kommentarer om, hvad man ikke kunne på grund af styret; jeg lærte om bilsnakke, hvor man kunne tale mere åbent og nogle gange høre udenlandsk musik med provokerende tekster (som er forbudt i Iran), og at de unge sagtens kan synge med på Eminems sange om bitches og hores; jeg lærte flere måder at sætte tørklædet på, som signalerer frihed på trods; jeg lærte om den store kærlighed til persisk kultur, der svæver over præster og præsidenter. Og jeg lærte at snige mig ud på min altan, sætte mig på gulvet, så man ikke kunne se mig, og lade håret få luft som en del af mit eget lille oprør.

Mange dage og aftener gik med konference og snak om udfordringer i Iran og Danmark. En dag gik med møder hos Røde Halvmåne (Røde Kors), hvor vi efter mødet så en moderne kunstudstilling om Iran-Irak-krigen, ligesom vi besøgte forskellige universitetsinstitutter, hvor vi hørte om særlige satsningsområder og udfordringer i forskning af social velfærd. At blive ansat som dekan på et universitet i Iran og samtidig arbejde for fremskridt er ikke nødvendigvis to sider af samme sag. Det var derfor en positiv oplevelse at høre en af de dekaner vi mødte brillere med at balancere mellem (påkrævede?) positive udsagn om de fremskridt, som den iranske revolution i 1979 havde medført, for eksempel at langt flere stemte ved præsidentvalgene i forhold til tiden under shah-styret, samtidig med at han beskrev de udfordringer, der stadig er i forhold mulighederne for at forske inden for socialt arbejde.

For at komme lidt ud i felten havde jeg den sidste dag fået arrangeret et besøg på en lægeklinik for substitutionsbehandling ved hjælp af en af arrangørerne af konferencen, hvis ægtefælle var leder for klinikken, hvor han også selv arbejdede som psykiater nogle gange om ugen. Vi tog derhen efter et rundtur på basarer og museer i centrum, og efter en velkomst med te, kage, frugt og snak om behandling og substitutionspræparater, blev jeg inviteret til at deltage i en gruppe-

session – en fantastisk mulighed for en psykolog som mig med klinisk interesse. Hvor fantastisk den var, fandt jeg ud af, da jeg efter gruppedeltagernes accept kom ind og så, at der var tale om en mandegruppe på omkring 12, og at dagens tema var sammenhæng mellem sex og tilbagefald. Udgangspunktet for valget af dette tema var risikoen for, at køb af håndkøbsmedicin på apoteket eller andet på det sorte marked, med sigte på at forbedre sexlivet, kunne resultere i et større tilbagefald, hvilket for deltagerne i gruppen primært var tilbagefald til misbrug af opioider og metamfetamin. Efter en kort introduktion af alle, grinte vi af, at det nok var en fordel, at jeg ikke forstod persisk, og derfor ikke kunne følge alle detaljer. Min kontaktperson oversatte dog undervejs, og jeg tror nu nok, han fangede en del centrale temaer. Jeg var forbløffet over den åbenhed, deltagelse og blidhed, deltagerne havde overfor hinanden i forhold til at dele erfaringer omkring deres seksualliv og tilbagefald. På halvanden time kommer man langt omkring, og det er der ikke plads til her, men nogle af de centrale temaer i sessionen var forvirring i forhold til, hvad der var 'normal sex'; oplevet forventningspres fra dem selv og kæresten i forhold til, hvad der skulle præsteres; hvordan flere havde brugt især sedativer (beroligende lægemidler) for at kunne møde forventningspresset; hvordan

brugen af sedativer havde fungeret i starten, men ikke over tid i forhold til nydelse og nærhed. Nogle fortalte om kæresters krav til orgasme, andre om, at de troede, man 'skulle være en time' for at være mand nok; andre om, at de ikke skulle glemme forspillet betydning og nærheden. Den kvindelige underviser var tydeligvis erfaren i at undervise i intime emner uden at være grænseløs og overskride deltagerens intimsfære. Det var utroligt lærerigt at se, hvordan hun anvendte den psykoedukative tilgang til at skabe et rum af tryghed mellem mændene i gruppen, der gjorde det muligt for hende at adressere sårbare emner på en måde, så de kunne tage imod det. Derudover var hun ikke bange for at inddrage min iranske kontaktperson og bede ham fortælle om, hvad 'normal' sex kunne være – noget som han desværre ikke oversatte for mig.

Udover at være en rørende oplevelse i forhold til at blive inviteret ind til deling af private og sårbare emner, var det også berigende at se den skadesreducerende tilgang i substitutionsbehandling blive taget så bogstaveligt og alvorligt. For en tilrejsende som mig var det interessant, at harm reduction og fokus på forbedring af livsvilkår, i hvert fald på denne klinik, også omfattede sexliv. Et emne som er ganske centralt for mange, i forhold til vigtige områder, der indvirker på selvopfattelse og livskvalitet, men som ofte ikke

Til møde hos Røde Halvmåne.

indgår i behandling (hverken stoffri eller skadesreduktion) - eller for den sags skyld forskning, hvilket er en udfordring, som jeg må tage op.

Rejsen hjem foregik igen om natten i mørk blid varme i en taxa med national musik. Forbi moskéerne, billederne af de to herrer og med tørklædet på. Tørklædet røg af i flyveren med stor lettelse. Det var interessant, at jeg først i lufthavnen lagde mærke til, at mens Khomeini stirrede strengt på mig, som om jeg allerede var skyldig, og alligevel aldrig ville kunne betale nok af på min skyld, så var fotoet af Kharmenei taget mere fra siden. Han så altså ikke direkte på mig, og havde også mere ansats til et smil. Jeg er sikker på, at det ikke er tilfældigt, og der ligger helt sikkert en nøje strategisk gennemtænkt propaganda bag. Alligevel kan jeg ikke lade være med at tænke på, at flere forskere og behandlere under opholdet havde fortalt mig, at mulighederne for at arbejde inden for misbrugsområdet havde forbedret sig markant de sidste par år. Det vil sige fra at være nærmest umuligt til at være lidt mindre umuligt. Vi taler altså om mulighedsens kunst under svære vilkår, og vi taler om parallelverdener i det offentlige rum, i hjemmet, i biler, til møder, som iranere færdes mellem på daglig basis. Men vi taler også om, at nogle mennesker er så engagerede og dedikerede, at de stadig søger at overskride grænserne mellem disse parallelverdener, og grænserne for, hvad der er acceptabelt at tale om, behandle og inkludere i det iranske samfund. Selvom disse grænser selvfølgelig er meget anderledes i Iran sammenlignet med Danmark, er der ikke så stor forskel i forhold til ønsket om at forbedre vilkårene for mennesker med misbrugsproblemer. Der er derfor masser af områder, hvor vi kan lære af hinanden og holde hinanden til ilden på tværs af de mere eller mindre demokratiske og inkluderende politiske vinde, der kan være i begge lande. Workshopen om alkoholbehandling og mit besøg på lægeklinikken viser, at marginalisering sker overalt og har mange fælles omdrejningspunkter på tværs af lande og kulturer. De viser samtidig også, at der kan være stor forskel på, hvad der marginaliseres eller overses i behandling, og at der til enhver tid vil være blinde punkter, som møder med andre kulturer hjælper os til at huske og få øje på. Jeg er i hvert fald inviteret tilbage igen til næste år, og ser frem til videre dialog med Iran på tværs af tørklæder og grænser. ■

På turistbesøg i Teherans Internationale handels- og kongrescenter, Milad-komplekset, som indeholder et af verdens højeste tårne med fantastisk udsigt over Teheran. Mændene var klædt ud som iranske mænd fra 1950'erne.

FAKTA OM IRAN

Den Islamiske Republik Iran har mellem 69 og 76 millioner indbyggere – på et areal, der er 40 gange Danmarks størrelse. Der bor omkring 16 millioner i Teheran.

Afghanistan producerer ca. 95 % af verdens opium, og det meste passerer gennem Iran på vej til verdensmarkedet. Internationale organisationer (FN) anslår, at der er ca. 1,3 millioner stofafhængige i Iran, svarende til lidt over 2 % af den samlede befolkning. Irans egne myndigheder vedrørende narkotikabekæmpelse anslår, at det nærmere drejer sig om 3 millioner stofbrugere, svarende til ca. 4 % af befolkningen – heraf er mere end 700.000 kvinder, dobbelt så mange som for to år siden. Det mest udbredte narkotika i Iran er opium, der generelt anses som mere eller mindre socialt acceptabelt. Heroin, i en lokalproduceret ekstremt afhængighedsskabende variant, har i mange år ligget som nummer to, men i de sidste par år er det blevet udfordret af crystal meth. Ifølge FN dukkede crystal meth op på det iranske marked i 2007, men allerede 5 år senere var Iran verdens fjerdestørste importør af den primære ingrediens. Det er enkelt at producere stoffet – og det er især udbredt blandt fattige, unge, kvinder og stofafhængige, der ikke længere har råd til heroin. Hidtil har stofbrug blandt kvinder været forbundet med stigmatisering, skam og tabu, og meget er foregået i private hjem, men måske er der mere åbenhed på vej? Det har ikke været muligt at fremskaffe oplysninger om stofmisbrugsbehandling i Iran.

KILDER: INFOMEDIA, UNOD(UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME). RED.